

პანდემიის გავლენა ქვეყნის ბიზნესის განვითარებაზე The Impact of the Pandemic on the Business Development of the Country

გოდერძი შანიძე - ასოცირებული პროფესორი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ქუთაისის უნივერსიტეტი
goderdzi.shanidze@atsu.edu.ge

Goderdzi Shanidze - Associate Professor
Akaki Tsereteli State University; Kutaisi University
goderdzi.shanidze@atsu.edu.ge

აბსტრაქტი. პანდემიამ არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელს მსოფლიოში შეუქმნა პრობლემები ბიზნესის განვითარებას. საქმე იმაშია, რომ პროდუქციის უდიდესი ნაწილი იწარმოებოდა იმ ქვეყნებში სადაც დაავადება მძინვარებდა და როცა მოხდა ამ ქვეყნების ჩაკეტვა, სხვა ქვეყნებში პროდუქციის მიწოდებას და რეალიზაციას, ძალიან სერიოზული პრობლემები შეექმნა, იგულისხმება როგორც პროდუქციის წარმოება, ისე ტრანსპორტირება, დასაწყობება, საცალო მაღაზიებში განთავსება, რეალიზაცია და ა.შ.

საერთაშორისო შეზღუდვების საპასუხოდ ალბათ უპრიანია, რომ მეტი ინვესტიცია ჩაიდოს IT ტექნოლოგიებსა და ჯანდაცვაში, ბიოტექნოლოგიებში და სოფლის მეურნეობაში.

მიმდინარე პერიოდში ქვეყნის მაკროეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული უნდა იქნას ეკონომიკის გაჯანსაღებისკენ, რათა საშუალოვადიან პერიოდში ქვეყნის განვითარების დონე დაუბრუნდეს პოტენციურ მაჩვენებელს და უზრუნველყოს მაკროეკონომიკური სტაბილურობა.

სასურველია: ბიზნესზე შეზღუდვების მოხსნა და ამუშავება, რა თქმა უნდა რეგულაციების გათვალისწინებით, ამავდროულად ქვეყანამ უნდა შეძლოს ინვესტიციების მოზიდვა და მდგრადი სამუშაო ადგილების შექმნა, ეკონომიკის სტაბილიზაცია, ინფლაციის დონის მიზნობრივ მაჩვენებელთან სწრაფად დაბრუნება და პანდემიის პირობებში გაზრდილი სახელმწიფო ვალის სწრაფი და მდგრადი კონსოლიდაცია.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესი; ეკონომიკა; პანდემია; ბაზარი; ევროკავშირი.

Abstract. The pandemic has created problems for business development not only in Georgia but all over the world. The fact is that most of the products were produced in countries where the disease was raging, and when these countries were closed, the supply and sale of products in other countries encountered very serious problems, including production, transportation, warehousing, retail, sale, etc.

In response to international restrictions, it is probably preferable to invest more in IT technologies and healthcare, biotechnology and agriculture.

The macroeconomic policy of the country in the current period should be aimed at the recovery of the economy in order to return the level of development of the country to the potential rate in the medium term and ensure macroeconomic stability.

It is desirable: to lift and enforce restrictions on business, of course, taking the regulations into account, at the same time the country should be able to attract investments and create sustainable jobs, to stabilize the economy, rapidly return to inflation targets, and rapid and sustained consolidation of increased public debt under pandemic conditions.

Key words: business; economic; pandemic; market; European Union

შესავალი: პანდემიიდან გამოწვეული კრიზისის პირობებში ბიზნესის განვითარების გზების ძიება საკმაოდ აქტუალური საკითხია თანამედროვე პირობებში. პანდემიამ პრობლემები შეუქმნა მთელს მსოფლიოს და საქართველოს რეალობაშიც ასე მოხდა, მართალია ჩვენ არა ვართ უდიდესი ექსპორტიორი ქვეყანა და ჩვენი ჩაკეტვა ვერ გამოიწვევდა სხვა ქვეყნების

მნიშვნელოვან ეკონომიკურ კრიზისებს, მაგრამ, რადგან ვართ გლობალური ბიზნესის ნაწილი და იმპორტიორი ქვეყანა, რა თქმა უნდა ჩვენი ქვეყნის ბიზნესის განვითარებაზეც მოახდინა უარყოფითი გავლენა.

ძირითადი ნაწილი: კრიზისმა აჩვენა, რომ ძალიან იოლად შეიძლება მოხდეს ღირებულებისა და მიწოდების ჯაჭვის რღვევა. ეს ნათლად გამოჩნდა ჩინეთის მაგალითზე. როგორც მოგეხსენებათ ძირითადი წამყვანი ფირმები პროდუქციას აწარმოებდნენ ჩინეთში და იქედან ამარაგებდა მსოფლიოს, პანდემიის მომდევნო პერიოდში შესაძლოა შეიცვალოს ეს მოცემულობა და კომპანიებმა დაიწყოს პროდუქციის წარმოება მათთვის ფინანსურად და ტერიტორიულად მიმზიდველ ქვეყნებში.

McKinsey-ს მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, გლობალურ დონეზე, მომხმარებელთა 30-50%-ს მოლოდინი აქვს, რომ მათი შემოსავლები, უახლოესი პერიოდში, კიდევ განაგრძობს შემცირებას. დაახლოებით 10% პირიქით ფიქრობს, შემოსავლების მხრივ, ჩინელი მომხმარებლები უფრო ოპტიმისტურები არიან. აშშ-ში, ევროპის ბევრ ქვეყანაში, იაპონიასა და ინდოეთში, 25-49% ელის ნეგატიურ შედეგებს. ბრაზილიაში, სამხრეთ აფრიკაში, გერმანიაში და კორეაში, ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო მაღალია – შემოსავლების კლების მოლოდინი 54-63%-ს აქვს. (ინდუსტრიები საქართველოში COVID-19 კრიზისის შემდეგ. გვ.2. www.pmo-bc.com)

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის შეფასებით უმუშევართა რაოდენობა არსებული 188 მილიონი ადამიანიდან გაიზრდება 5,3-24,7 მილიონით, რაც დამოკიდებული იქნება ვირუსის გავრცელების მასშტაბზე. კორონავირუსის უარყოფითი გავლენა შეეხო ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორს: ტურიზმი, დაგადამუშავებელი მრეწველობა, საცალო ვაჭრობა, საფინანსო სექტორი, გართობა და დასვენება. (კორონავირუსის შესაძლო გავლენა მსოფლიო ეკონომიკაზე ქვეყნებისა და ეკონომიკის დარგების მიხედვით. 2020 წ. საქართველოს პარლამენტის კვლევის ცენტრი GPRC)

ევროსტატის მონაცემებით 2019 წელს ევროზონის ქვეყნების ეკონომიკა მხოლოდ 1,2 % -ით გაიზარდა. OECD პროგნოზის მიხედვით ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი 2020 წელს 0.8 % -მდე შემცირდება. (OECD Interim Economic Assessment, “Coronavirus: The world economy at risk”, March 2, 2020 <https://www.oecd.org/economic-outlook/>)

კორონავირუსით გამოწვეულმა ნეგატიურმა შოკმა გავლენა იქონია საქართველოს ეკონომიკაზე, რომელიც მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საგარეო ფაქტორებზე. ვირუსის გავრცელებამ შეაფერხა იმ პოზიტიური ტენდენციების გაგრძელება, რომელიც წინა წელს დაფიქსირდა ქვეყნის ეკონომიკის თითქმის ყველა მიმართულებით. კერძოდ, 2019 წელს დაფიქსირდა მოსალოდნელზე მაღალი ეკონომიკური ზრდა - 5.1%. ტურიზმიდან ქვეყნის ეკონომიკაში გენერირებულმა შემოსავალმა 3.3 მლრდ.

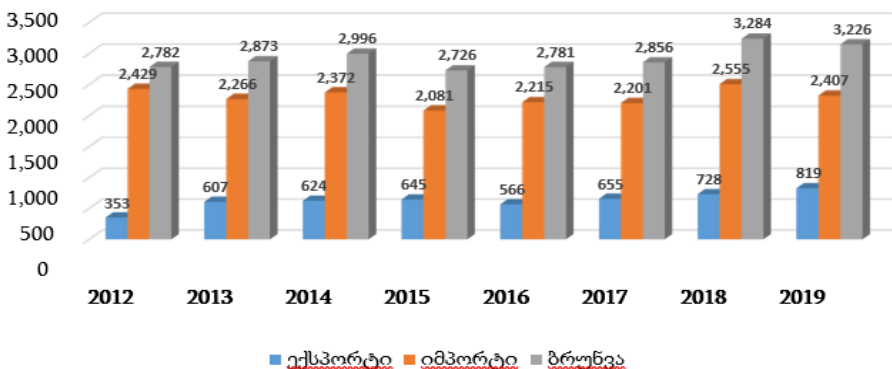
აშშ დოლარი (მშპ-ს 18.4%), საქონლის ექსპორტით მიღებულმა შემოსავალმა - 3.8 მლრდ. აშშ დოლარი (მშპ-ს 21.2%), ხოლო წმინდა ფულადმა გზავნილებმა 1.5 მლრდ. აშშ დოლარი (მშპ-ს 8.4%) შეადგინა. (<https://mof.ge/images/File/2020-monacemebi-mimartulebebi/>).

მოგეხსენებათ, რომ ევროკავშირის ქვეყნებს პანდემიამ დიდი ეკონომიკური ზარალი მიაყენა, რა თქმა უნდა ამ პერიოდში საქართველოს ეკონომიკამაც განიცადა ვარდნა, ვინაიდან საქართველო - ევროკავშირს მჭიდრო სავაჭრო პარტნიორული ურთიერთობები აქვთ. ბაზრების ჩაკეტვამ დიდი პრობლემები შექმნა და უარყოფითი გავლენა იქონია ორივე მხარის ბიზნესის განვითარებაზე. აქვე მინდა გამოვყოთ ზოგიერთი საქონელი რომლებიც განმსაზღვრელია საქართველო - ევროკავშირის ვაჭრობაში. ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმას, რომ წინა წლებში ექსპორტში დაფიქსირებული მზარდი ტენდენციები სავარაუდოდ შემცირდება და გაუარესდება პანდემიის გახანგრძლივების პარალელურად.

2019 წელს საქართველოს სავაჭრო ბრუნვამ ევროკავშირის ქვეყნებთან 3 226.5 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 2 პროცენტით ნაკლებია და მთლიანი სავაჭრო ბალანსის 24.5% შეადგინა.

- ექსპორტი გაიზარდა 12%-ით და 819 მლნ. აშშ დოლარს (რე-ექსპორტი 11%) ექსპორტი შეადგინა და ქვეყნის მთლიანი ექსპორტის 21.6 პროცენტი დაიკავა;
- იმპორტი შემცირდა 6%-ით და 2 407.2 მლნ. აშშ დოლარს მიაღწია, მთლიანი იმპორტის 25.3 პროცენტი შეადგინა;

საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო ბრუნვა 2012-2019 (მლნ. აშშ დოლარი)

წყარო: www.geostat.ge საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2019 წელს ევროკავშირში 10 ძირითადი საექსპორტო პროდუქციის წილმა, ევროკავშირში მთლიანი ექსპორტის 80% შეადგინა. ეს პოზიციებია:

1. სპილენძის მადნები	462,0 მლნ\$ (ზრდა 42%);
2. თხილი	44,34 მლნ\$ (ზრდა 22%);
3. აზოტოვანი სასუქები	36,96 მლნ\$ (კლება 19%);
4. რეზინის საბურავები	25,66 მლნ\$ (კლება 17%);
5. სპირტიანი სასმელები	21,36 მლნ\$ (კლება 50%);
6. ღვინო	21,09 მლნ\$ (ზრდა 14%);
7. მინერალური წყლები	15,67 მლნ\$ (კლება 3%);
8. მსუბუქი ავტომობილები	12,62 მლნ\$ (ზრდა 17%);
9. ხის ნაწარმი (მ. შ. ცხოველების ავეჯი)	10,78 მლნ\$ (ზრდა 8%);
10. ფეროშენადნობები	10,75 მლნ\$ (კლება 27%).

სამსახური

2019 წელს ევროკავშირიდან 10 ძირითადი საიმპორტო პროდუქციის წილმა, ევროკავშირიდან მთლიანი იმპორტის 36% შეადგინა. ეს პოზიციებია:

1. ნავთობი და ნავთობპროდუქტები	291,72 მლნ\$ (კლება 18%);
2. სამკურნალო საშუალებები	193,26 მლნ\$ (კლება 15%);
3. მსუბუქი ავტომობილები	216,20 მლნ\$ (ზრდა 73%);
4. სატვირთო ავტომობილები	44,23 მლნ\$ (ზრდა 1%);
5. გამომთვლელი მანქანები და მათი ბლოკები	40,10 მლნ\$ (ზრდა 44%);
6. სატელეფონო აპარატები	39,58 მლნ\$ (კლება 2%);
7. ტრაქტორები	30,33 მლნ\$ (ზრდა 13%);
8. საბურღი მანქანები	26,53 მლნ\$ (ზრდა 10-ჯერ)
9. სპირტიანი ალკოჰოლური სასმელები	26,14 მლნ\$ (ზრდა 13%);
10. სამედიცინო ხელსაწყოები	25,01 მლნ\$ (კლება 11%).

წყარო: www.geostat.ge საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2019 წელს ევროკავშირში სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტი 13%-ით (18.5 მლნ. აშშ დოლარით ნაკლები) შემცირდა და 129.5 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო სამრეწველო პროდუქციის ექსპორტი გაიზარდა

19%-ით (113.5 მლნ. აშშ დოლარით მეტი) და 689.5 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა.

ექსპორტი გაიზარდა შემდეგი სასაქონლო პოზიციების ხარჯზე:

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია:

ღვინო - ექსპორტი 21.1 მლნ. აშშ დოლარი (14%-ით და 2.5 მლნ. აშშ დოლარით მეტი).

- ძირითადი საექსპორტო ბაზრები: პოლონეთი (43%), ლატვია (17%), გერმანია (10%), ესტონეთი (9%), ლიეტუვა (8%);
- ექსპორტი გაიზარდა ქვეყნებში: პოლონეთი (15%), გერმანია (41%), ლიეტუვა (38%);
- ექსპორტი შემცირდა: ლატვია (7%).

ახალი ან შეყინული ბოსტნეული (მწვანელი) - ექსპორტი 1.1 მლნ. აშშ დოლარი (71%-ით და 0,5 მლნ. აშშ დოლარით მეტი).

- ძირითადი საექსპორტო ბაზრები: რუმინეთი (45%), ლატვია (28%);
- ექსპორტი გაიზარდა შემდეგ ქვეყნებში: რუმინეთი (56%), ლატვია (88%).

მცენარეები სამკურნალო და პარფიუმერული დანიშნულებით - ექსპორტი 1.0 მლნ. აშშ დოლარი (22%-ით და 0.2 მლნ. აშშ დოლარით მეტი).

- ძირითადი საექსპორტო ბაზრები: გერმანია (65%), პოლონეთი (17%);
- ექსპორტი გაიზარდა ქვეყნებში: პოლონეთი, ნიდერლანდები (წინა წლის ანალოგიურ პერიოდში ექსპორტი არ განხორციელებულა);
- ექსპორტი შემცირდა გერმანიაში (16%).

გამხმარი ბოსტნეულის ფქვილი - ექსპორტი 2.9 მლნ. აშშ დოლარი (10%-ით და 0.3 მლნ. აშშ დოლარით მეტი).

- ძირითადი საექსპორტო ბაზრები: გერმანია (81%), ჩეხეთი (7%), საფრანგეთი (6%);
- ექსპორტი გაიზარდა ქვეყნებში: გერმანია (20%), ჩეხეთი (წინა წლის ანალოგიურ პერიოდში ექსპორტი განხორციელდა უმნიშვნელო რაოდენობით);

თხილი - ექსპორტი 44.3 მლნ. აშშ დოლარი (22%-ით და 7.9 მლნ. აშშ დოლარით მეტი);

წყარო: www.geostat.ge საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2019 წელს მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდამ 5.1 პროცენტი შეადგინა. COVID-19-ით გამოწვეული მდგომარეობის გამო 2020 წელს ეკონომიკა შემცირდა. მიუხედავად ამისა, მომდევნო წლებში ეკონომიკამ უნდა დაიწყოს გაჯანსაღება და 2021-2024 წლებში საშუალოდ 5.3 პროცენტით უნდა გაიზარდოს წლიურად. ამის კვალობაზე 2024 წლისთვის ნომინალური მთლიანი შიდა პროდუქტი 70.4 მლრდ ლარამდე გაიზრდება, ხოლო მშპ ერთ

სულ მოსახლეზე 2019 წელთან შედარებით 5.5 ათასი ლარით მოიმატებს და 18 917 ლარს გაუტოლდება. (<https://mof.ge/images/File/2020-monacemebi-mimartulebebi/>). (ამ მაჩვენებლების ოდენობაზე, რა თქმა უნდა გავლენას მოახდენს ლარის კურსი, დოლართან მიმართებაში).

დასკვნა: ქვეყნის მაკროეკონომიკური პოლიტიკა მიმართული უნდა იქნას ეკონომიკის გაჯანსაღებისკენ, აღნიშნულის მისაღწევად ძირითადი პრიორიტეტებია:

- ეკონომიკის სტაბილიზაცია და მომდევნო ეტაპზე ეკონომიკის მდგრადი და მაღალი ტემპით ზრდა;
- ინფლაციის დონის მიზნობრივ მაჩვენებელთან სწრაფად დაბრუნება;
- პანდემიის პირობებში გაზრდილი სახელმწიფო ვალის სწრაფი და მდგრადი კონსოლიდაცია;

- ინვესტიციების მოზიდვა და საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესება. მთავრობამ აუცილებლად უნდა შეამციროს ეტაპობრივად ვალის მოცულობა და იგი უნდა დაუბრუნდეს კრიზისამდელ მაჩვენებლებს, მაქსიმალურად შემცირებულ ვადებში. (გასათვალისწინებელია ის, რომ „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“ აქტით განსაზღვრულია მთავრობის ვალის დონე არ უნდა აღემატებოდეს მშპ-ის 60%-ს), აღნიშნული მიზნის მისაღწევად 2021 წელს მნიშვნელოვნად შემცირდება ვალის აღების მაჩვენებელი და უკვე მომდევნო წელსვე უნდა შემცირდეს ნაწილობრივ ვალის მოცულობა მშპ-თან მიმართებაში. მიუხედავად იმისა, რომ საბაზისო პროგნოზში მთავრობის მთლიანი ვალი „ეკონომიკური თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით განსაზღვრული ლიმიტის ზღვარზე გადის და ვალის შემდგომი აღება გართულებული იქნება.

შეიძლება ითქვას, რომ პოსტპანდემიური ეკონომიკის გასაჯანსაღებლად აუცილებელია დროულად მოხდეს ბიზნესზე შეზღუდვების მოხსნა და ამუშავება, რა თქმა უნდა რეგულაციების გათვალისწინებით, ამავდროულად ქვეყანამ უნდა შეძლოს ინვესტიციების მოზიდვა და მდგრადი სამუშაო ადგილების შექმნა, რომელიც იქნება ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების გარანტი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ინდუსტრიები საქართველოში COVID-19 კრიზისის შემდეგ. გვ.2. www.pmo-bc.com
2. კორონავირუსის შესაძლო გავლენა მსოფლიო ეკონომიკაზე ქვეყნებისა და ეკონომიკის დარგების მიხედვით. 2020 წ. საქართველოს პარლამენტის კვლევის ცენტრი GPRC